


Explaining the Impact of Social Banking on Sustainable Rural/nomadic Development through the Mediation of Social Capital

Karim Mirzakhani 

PhD student of Social Sciences, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran.

Mehrdad Navabakhsh * 

Professor of Social Sciences, Islamic Azad University, Department of Science and Research, Tehran, Iran.

Abdolreza adhami 

Associate Professor of Social Sciences, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran.

1. Introduction

Rural and nomadic sustainable development, along with other fields of study in social sciences, has faced various challenges over the decades, especially in relation to other fields of social sciences, including economics. The main goal of the current research is to investigate and understand the impact of the variable payment of bank facilities of the Tose, eTa, avon Bank with the approach of social banking on the sustainable development of rural and nomadic communities in the country with the mediation of the variable of social capital in line with the approaches and theoretical foundations of the variable of social capital (Bourdieu), sustainable development (Amartiasen), social banking (Bendikter) and sustainable social development (McKenzie). In today's era, the goals of social banking are not hidden from anyone, but the quality of services of social banks in developing countries is a function of the economy that governs them. Certainly, most of the developing countries are facing different challenges in different sectors at the macro level. Poverty, food security, environment, capital reduction, trust, cohesion and social participation on the one hand and the issues that seriously exist in these areas with what is stated in the programs and laws on the other hand are among the serious challenges of these countries and despite the macro-decisions, social banking has not yet been formed as one of the basic foundations of realizing sustainable development in these areas or is not fully considered. Therefore, in this study, social banking as the main approach to

* Corresponding Author: navabakhsh@srbiau.ac.ir

How to Cite: Mirzakhani, K; Navabakhsh, M; Adhami, A. (2024). Explaining the impact of social banking on sustainable rural/nomadic development with the mediation of social capital, *Journal of Social Development and Welfare Planning*, 14(56), 383-418.

sustainable rural and nomadic development from the way of payment of banking facilities of the Tose, eTa, avon Bank has been the focus of the research.

2. Methodology

To achieve the goals of the research, the research method used is a quantitative research type and the tool used by the researcher is a researcher-made questionnaire, which first identifies the components and indicators of the research by studying the literature and the background of the research, and calculates them in the form of a research questionnaire. In this research, in order to determine the reliability, a researcher-made questionnaire was distributed among 50 people from the distribution statistics community, and after the experimental implementation and analysis of the obtained data, it was determined that the Cronbach's alpha coefficient obtained for the entire questionnaire was above 0.70, for the sustainable development variable, 0.87, for the social capital variable and 0.93 for the social banking variable, which indicates the reliability of the research tool. The statistical population studied in this research was the recipients of bank facilities from Tose, eTa, avon Bank branches, which were selected by the multi-stage cluster sampling method in the five provinces of Guilan, Fars, Kermanshah, KhorasanRazavi, ChaharmahalBakhtiari and from the selected provinces, the recipients Banking facility has been studied as an example. In order to answer the research questions, firstly, the required data was collected using the documentary method and using the tool of taking data from the literature and the background of the research, and finally, to answer the research questions and based on the collected data, the items in the form of questionnaire was prepared and provided to the recipients of banking facilities from the branches of the Tose, eTa, avon Bank. Then the questionnaires were collected and data were analyzed using statistical software. To analyze the data, focusing on questions such as the effect of the banking facilities of the Tose, eTa, avon Bank with the social banking approach in the process of sustainable rural development, the effect of the banking facilities of the bank with the social banking approach in the process of sustainable nomadic development, the effect of profit in the process of sustainable rural and nomadic development, the impact of people in the process of sustainable rural and nomadic development, the impact of the environment in the process of sustainable rural and nomadic development, the impact of social capital in the realization of social banking and the impact of social capital in the process of sustainable rural and nomadic development from dispersion indicators and structural equation modeling used.

3. Discussion

According to the results of the research, the main hypothesis of the research regarding the effect of banking facilities of the Tose, eTa, avon Bank with the social banking approach in the process of sustainable development was confirmed and the findings of the research process showed that Tose, eTa, avon Bank is in line with the realization of social banking and sustainable development goals. If the bank takes a step in the same direction, its positive and favorable role on the process of rural and nomadic development will be evident. Also, the findings of the research have shown

385 | Explaining the Impact of Social ..., Mirzakhani & Partners

that social capital has the greatest role and influence in explaining the process of sustainable rural and nomadic development, and the role of social banking in explaining the process of sustainable development of nomads (71%) is stronger than its role in development. It has been stable in rural areas (34%). The environment has been the most influential component in the process of sustainable development, followed by profit and finally people. Also, social capital (40%) has been effective in realizing social banking.

4. Conclusion




Therefore, it can be concluded that in order to pay attention to sustainable rural and nomadic development in the country with the components of economic sustainability, environmental sustainability and social sustainability, pay attention to the three components of social banking, that is profit, people and environment and the five components of social capital, that is social awareness, social participation, social network, social cohesion and social trust are of great importance and should be given the attention of policy makers and planners at different levels.

Keywords: Social Banking, Banking Facilities of the Tose, e Ta, avon Bank, Sustainable Development, Village, Nomads and Social Capital.



فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی
دوره چهاردهم، شماره ۵۶، پاییز ۱۴۰۲، ۴۱۸-۳۸۳
qjds.atu.ac.ir
DOI: doi.org/10.22054/qjds.2023.71940.2451

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار روستایی/عشایری با میانجی‌گری سرمایه اجتماعی

- کریم میرزا خانی  دانشجوی دکتری علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران.
- مهرداد نوابخش*  استاد علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
- عبدالرضا ادهمی  دانشیار علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران.

چکیده

شناخت تأثیر پرداخت تسهیلات بانکی با رویکرد بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار روستایی و عشایری با میانجی‌گری سرمایه اجتماعی همسو با رویکردهای نظری سرمایه اجتماعی (بوردیو)، توسعه پایدار (آمارتیا سن)، بانکداری اجتماعی (بندیکتر) و توسعه پایدار اجتماعی (مکنزی) هدف اصلی این مطالعه بود. روش پژوهش کمی و ابزار مورد استفاده پرسشنامه محقق ساخته بود که ضریب آلفای کرونباخ کل بالای ۰/۷۰، توسعه پایدار ۰/۸۷، برای سرمایه اجتماعی ۰/۸۴ و برای بانکداری اجتماعی ۰/۹۳ بوده است. جامعه آماری، دریافت کنندگان تسهیلات از شعب بانک توسعه تعاون بود که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای پنج استان انتخاب و از استان‌های منتخب، دریافت کنندگان تسهیلات بانکی به عنوان نمونه مورد مطالعه قرار گرفت. برای تحلیل داده‌ها از شاخص‌های پراکنندگی و مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد سرمایه اجتماعی بیشترین نقش و تأثیر را در تبیین فرایند توسعه پایدار روستایی و عشایری را داشته و نقش بانکداری اجتماعی در تبیین فرآیند توسعه پایدار عشایری (۷۱ درصد)، پرننگ‌تر از نقش آن در توسعه پایدار روستایی (۳۴ درصد) بوده است. محیط‌زیست مؤلفه تأثیرگذار بر فرآیند توسعه پایدار بوده که بعد از آن مؤلفه‌های سود و در نهایت مردم قرار داشته‌اند. همچنین سرمایه اجتماعی (۴۰ درصد) در تحقق بانکداری اجتماعی تأثیرگذار بوده است. بنابراین، می‌توان نتیجه‌گیری نمود برای اهتمام به توسعه پایدار روستایی و عشایری با مؤلفه‌های پایداری اقتصادی، پایداری محیطی و پایداری اجتماعی، توجه به مؤلفه‌های سه‌گانه بانکداری اجتماعی، یعنی؛ سود، مردم و محیط‌زیست و مؤلفه‌های پنج‌گانه سرمایه اجتماعی، یعنی؛ آگاهی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شبکه اجتماعی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی حائز اهمیت است.

واژه‌های کلیدی: بانکداری اجتماعی، تعاون‌گران، توسعه پایدار، روستا و عشایر و سرمایه اجتماعی.

* نویسنده مسئول. navabakhsh@srbiau.ac.ir

مقدمه

برای نیل به توسعه، جهان باید مسیری را به سوی توسعه پایدار هموار کند تا فقر و نابرابری جهانی کاهش و از بین رود و اطمینان حاصل شود که همگان به زندگی مطلوب مطابق شاخص‌های توسعه پایدار دسترسی دارند (and Andani, T S, Gideon. L. Storm, ۲۰۲۲: ۱۵). گروهی از پژوهشگران اشاره می‌کنند به سبب همه‌گیری جهانی بیماری کرونا^۱ و پیامدهای ناشی از آن مانند افزایش فقر و بازگشت نرخ فقر شدید^۲، فاجعه انسانی در خصوص تحصیل و کاهش حداقل سطح مهارت خواندن، افزایش خشونت خانگی علیه زنان، ازدواج کودکان، کاهش فرصت‌های آموزش و درآمد و سلامتی زنان و دختران، رکود اقتصادی، افزایش دما، مشکلات افزایش بدهی‌های مالی و کاهش سرمایه‌گذاری و تجارت و سایر موارد مشابه دستیابی به اهداف توسعه پایدار را متأثر نموده است (Vitálišová, K & Svidroňová, M and Muthová, N, 2021: 42).

برای تحقق توسعه به معنای واقعی، اتخاذ رویکرد پایدار به توسعه، تضمین‌کننده آن است (کریمی و احمدوند، ۱۳۹۳: ۹۵) و توسعه‌ای می‌تواند پایدار باشد که فراگیر بوده و بر همه ابعاد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی توجه عملی نماید (نوابخش و مرادی، ۱۳۹۸: ۴۰). در دهه‌های گذشته، توسعه نامتوازن جهان را با چالش‌هایی چون فقر و گرسنگی، افزایش نابرابری، بیکاری جوانان، مشکلات بهداشتی، افزایش خشونت، غارت منابع طبیعی و تخریب محیط‌زیست و غیره روبرو کرده بود و جوامع ملی و بین‌المللی با رویکرد توسعه پایدار، برنامه‌ها و اقدامات متعددی را برای توسعه همه‌جانبه در پیش گرفته‌اند (رضایی، ۱۳۹۹: ۲۲۵). برخی از صاحب‌نظران و پژوهشگران توسعه عقیده دارند در دوران معاصر توسعه مفهومی چندبعدی و چندوجهی متشکل از عوامل و مؤلفه‌های متعدد و نیازمند نگرشی جامع و مانع در حوزه‌هایی چون اقتصاد، اجتماع، فرهنگ،

1. COVID-19
2. extreme poverty rate

۳۸۸ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

سیاست، جهان‌بینی زیستن، تعهد به توسعه، زیست‌بوم و نیازهای نسل فعلی توأم با نیازهای نسل آینده بشری است.

آگنیشکا سوبول (Agnieszka. S, 2008: 197) از گروه مدیریت حفاظت از محیط‌زیست در دانشگاه اقتصاد کارول آدامیسکی لهستان در مطالعه‌ای با عنوان "موانع حاکمیتی برای توسعه پایدار محلی در لهستان" اشاره می‌کند ایجاد مشارکت و گفتگو بین جامعه محلی و دولت برای توسعه پایدار محلی اهمیت حیاتی دارد. رابطه بین دولت محلی و جامعه می‌تواند تا حد زیادی ابتکارات توسعه پایدار را تقویت یا مانع ایجاد کند. تغییر به سمت توسعه پایدار محلی نیازمند رویه‌های تصمیم‌گیری بازتر و شفاف‌تر است که مشارکت طیف وسیعی از ذینفعان را ارتقا دهد. بنابراین مشارکت جوامع محلی در توسعه پایدار نقش کلیدی در تحقق توسعه پایدار ملی دارد. ویتالیسوا و همکاران (Vitálišová, K. Svidroňová, M Muthová, N, 2021: 42) نیز در پژوهشی به بررسی مشارکت ذینفعان در حکمرانی محلی به عنوان کلید توسعه استراتژیک محلی پرداخته و به مشارکت ذینفعان در سطح دولت محلی و توسعه آن اشاره کردند.

حوزه‌های روستایی به عنوان قاعده نظام و فعالیت ملی نقش اساسی در توسعه ملی ایفا می‌کنند؛ زیرا توسعه پایدار سرزمین در گرو پایداری نظام روستایی به عنوان زیرنظام تشکیل دهنده نظام سرزمین است و پایداری فضاهای روستایی در ابعاد مختلف می‌تواند نقش مؤثری در توسعه منطقه‌ای و ملی داشته باشد و اگر در جریان پیشرفت و توسعه فضاهای روستایی وقفه‌ای ایجاد شود، آثار و پیامدهای آن نه تنها حوزه‌های روستایی؛ بلکه مناطق شهری و در نهایت، کلیات سرزمین را در بر خواهد گرفت. در ساختار اقتصادی نواحی روستایی کشورهای مختلف، کشاورزی محور اساسی تأمین معیشت به شمار می‌آید و در اغلب برنامه‌های توسعه نیز کشاورزی مهم‌ترین و تنها ارکان اقتصادی روستاها محسوب می‌شود. در این میان چنانکه تبیین شد برای حرکت در مسیر توسعه پایدار توجه به ابعاد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی اجتناب‌ناپذیر و مطالعه الگوهای جهانی توسعه بیانگر این است که از یکسو نقش بعد اقتصادی در توسعه جوامع همواره پررنگ‌تر

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ...، میرزاخان و همکاران | ۳۸۹

بوده و نیل به توسعه پایدار در کنار توسعه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و غیره مستلزم پرداختن به مؤلفه اقتصادی توسعه بوده است. از سوی دیگر توسعه پایدار مستلزم توجه به ظرفیت‌ها و نقاط قوت دولت‌ها و ملت‌ها است که خود تکیه بر توسعه اقتصاد ملی دارد و با چنین تحلیلی نقش بانک‌ها در توسعه پایدار در سطح جهانی و ملی به عنوان تسهیلگران پولی و مالی بارز و برجسته می‌نماید (عاشقی، ۱۳۹۷: ۵).

همچنین بانک به عنوان نهاد مولد ثروت و ارائه‌دهندگان خدمات به جوامع محلی، ملی و بین‌المللی، نقش و سهم مهمی در جریان اندازی حرکت فکری مسئولیت اجتماعی در کل جامعه دارد که در سال‌های اخیر اهمیت مسائل اجتماعی در نظام بانکداری، موجب ظهور پدیده‌ای به نام بانکداری اجتماعی شده است. بانک‌های متعارف عمدتاً سود محور بوده در حالی که بانک‌های با رویکرد اجتماعی بر پایه ترویج وجوه اخلاقی، انسانی و اجتماعی همسو با مؤلفه‌ها و شاخص‌های توسعه پایدار برپاشده و در کنار این هدف عمده، سود متعارف و عادلانه‌ای را نیز مدنظر دارند. بنابراین حرکت به سوی توسعه پایدار در کشور نیازمند نگرشی جامع و فراگیر به توسعه است که هم ابعاد اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و امنیتی و هم اقشار جامعه از جمله اقشار روستایی و عشایری را به واسطه سهم و حجم این جامعه در نظر بگیرد؛ بخش اقتصادی و در بطن آن نظام بانکی و میان بانک‌ها، بانک‌های توسعه‌ای و اجتماعی رسالت پررنگ‌تری در توسعه پایدار با ایفای نقش در توسعه مناطق روستایی و عشایری دارند.

با ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی به منظور شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد ملی، گسترش مالکیت در سطح عموم مردم، تأمین عدالت اجتماعی، ارتقای کارایی بنگاه‌های اقتصادی و بهره‌وری منابع مادی، انسانی و فناوری و افزایش رقابت‌پذیری و سطح عمومی اشتغال در اقتصاد ملی و نیز افزایش سهم بخش تعاون به ۲۵ درصد اقتصاد ملی تا پایان برنامه پنجم توسعه، تغییرات بنیادی در مدل سازمانی تعاونی و راهبرد تأمین مالی تعاونی‌ها ایجاد شد به طوری که تعاونی‌های کشور که در قالب مدل‌های سنتی اداره می‌شدند و به لحاظ تأمین مالی فاقد روش‌ها، نهادها و انعطاف‌پذیری لازم بودند، متحول

۳۹۰ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

شدند و بسیاری از محدودیت‌های قانونی در تأمین مالی تعاونی‌ها برداشته شد و تعاونی‌ها مجاز به حضور در تمامی عرصه‌ها از جمله بانکداری و بیمه شدند.

همسو با تحول مذکور بانک توسعه تعاون در سال ۱۳۸۸ با هدف به کارگیری و استفاده از امکانات عملیات بانکی به منظور ارتقای ظرفیت و توانمندی‌های بخش تعاونی با هدف افزایش سهم بخش تعاون در اقتصاد ملی، کمک به توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور از طریق توسعه بخش تعاونی و فراهم کردن زمینه‌های عدالت اجتماعی بر اساس برنامه‌های وزارت تعاون، فراهم نمودن بستر مناسب برای توسعه مشارکت بخش تعاونی در فعالیت‌های اقتصاد، حمایت مالی و اعتباری از انتقال فعالیت‌ها و کاهش تصدی‌های بخش دولتی اقتصاد به بخش تعاونی، کمک به حضور فعال و ایفای نقش مؤثر تعاونی‌ها در بازار بورس، سرمایه و بازارهای بین‌المللی، تخصیص منابع و کمک به تأمین سرمایه کارآفرینان و افراد جویای کار به منظور ایجاد اشتغال جدید و کمک به بنگاه‌های اقتصادی موجود و توسعه آنان به منظور حفظ و بهبود اشتغال موجود و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، ارتقای ظرفیت‌ها و توانمندی‌های رقابتی بخش تعاون در سطح ملی و بین‌المللی، تسهیل ارتباطات و پیوندهای فنی، مالی و اقتصادی بین آنها و تحقق توسعه یکپارچه بخش تعاونی در اقتصاد ملی و تشویق و تقویت اشخاص حقیقی و حقوقی برای سرمایه‌گذاری به شکل تعاونی و نوآوری و ابداع در زمینه نهادسازی مالی تعاونی و توسعه فرآیندهای شغلی و حرفه‌ای تشکیل شد.

در قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶-۱۴۰۰) بخش مهمی از مفاد ماده ۲۶ و ۲۷ در بخش ۵ این قانون (توازن منطقه‌ای، توسعه روستایی و توانمندسازی اقشار آسیب‌پذیر) به توسعه روستاهای کشور پرداخته است. طبق ماده ۲۶ دولت موظف شده است به منظور رقابت‌پذیر کردن عدالت بین منطقه‌ای و سرزمینی و تقویت خود اتکایی، افزایش انگیزه وصول درآمد استانی اقداماتی را طراحی و پیاده‌سازی نماید و همچنین طبق ماده ۲۷ دولت موظف شده است به منظور تحقق سیاست‌های کلی برنامه و اقتصاد مقاومتی، شناسایی و بهره‌برداری از

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ... ، میرزاخانی و همکاران | ۳۹۱

ظرفیت‌های موجود در نواحی روستایی و ارتقای منزلت اجتماعی روستاییان و جایگاه روستاها در اقتصاد ملی و ایجاد بستر لازم برای شکوفایی و پیشرفت عدالت محور روستاها اقداماتی (الف- اقدامات اقتصادی و بخشی و ب- اقدامات عمرانی زیربنایی) در چارچوب قانون و در قالب بودجه‌های سنواتی انجام دهد. در سال ۱۳۹۶ با ابلاغ قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری، بانک توسعه تعاون به همراه بانک‌های کشاورزی، صندوق کارآفرینی امید و پست‌بانک عامل پرداخت تسهیلات به مناطق روستایی و عشایری با رویکرد توسعه پایدار شد.

چنانکه از مقدمه یاد شده پیداست ، تبیین و تشریح نقش تسهیلات بانک توسعه تعاون^۱ با رویکرد بانکداری اجتماعی و میانجی‌گری متغیر سرمایه اجتماعی تعاونگران در توسعه پایدار روستایی و عشایری حائز اهمیت بالایی است و این پژوهش به دنبال شناخت تأثیرات سه متغیر پژوهش در قالب یک مدل مفهومی به منظور ارائه الگوی سیاست‌گذاری نهادهای تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر و هدایت منابع به توسعه بخش تعاون به منظور حمایت و کمک به توسعه پایدار روستایی و عشایری بوده است که چارچوب نظری آن در جدول زیر تنظیم شده است.

مفهوم	تعریف	الگوی نظری
سود	عقلانیت اقتصادی؛ ضروری نباید وجود داشته باشد که پیشرفت بانک را تهدید کند.	بندیکتر
مردم	تقدم اجتماع و پیشرفت متوازن جامعه به عنوان یک کل	
محیط زیست	زیست‌بوم طبیعی، حفاظت و کنترل پایدار منابع طبیعی	
توسعه اقتصادی	به رشد اقتصادی و سایر پارامترهای اقتصادی مرتبط است و در آن رفاه فرد و جامعه باید از طریق استفاده بهینه و کارایی منابع طبیعی و توزیع عادلانه منافع حداکثر شود.	آمارتیا سن و مکزی

۱- صندوق تعاون کشور که در سال ۱۳۶۹ و با سرمایه اولیه ۵ میلیارد ریال تشکیل گردیده بود، در تاریخ ۱۵ مرداد سال ۱۳۸۸ به بانک توسعه تعاون تغییر نام داد. این تغییر در راستای اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی انجام گرفت.

۳۹۲ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

	به رابطه انسان و انسان، تعالی رفاه افراد، سلامت و بهداشت و خدمات آموزشی، توسعه فرهنگ‌های مختلف و برابری و رفع فقر مربوط می‌شود.	توسعه اجتماعی
	با حفاظت و تقویت پایه منابع فیزیکی، اکولوژیکی و اکوسیستم مرتبط است و به رابطه طبیعت و انسان می‌پردازد.	توسعه زیست‌محیطی
بورديو	سرمایه اجتماعی مجموعه منابع واقعی یا بالقوه‌ای است که در نتیجه شبکه‌ی بادوامی از روابط کم و بیش نهادی شده از آشنایی و شناخت متقابل به وجود می‌آید.	سرمایه اجتماعی

یافته‌ها و نتایج این پژوهش مسیر روشن و مبتنی بر روش علمی جهت تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در حوزه حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری و بانک‌های عامل به منظور راهبری فرایند پرداخت تسهیلات به مناطق روستایی و عشایری با رویکرد توسعه پایدار خواهد بود. بنابراین، در این مقاله هدف تبیین تأثیرات تسهیلات بانک توسعه تعاون با رویکرد بانکداری اجتماعی و سرمایه اجتماعی تعاونگران در توسعه پایدار روستایی و عشایری برای کمک در فرایند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان توسعه تعاون با رویکرد اجتماعی بوده است.

پیشینه پژوهش

مرور ادبیات و پیشینه واژه توسعه و کنکاش در نظریات صاحب‌نظران و پژوهشگران نشان می‌دهد توسعه، توسط انسان و برای انسان انجام می‌شود و به منظور فراگیری و پایداری باید همه ابعاد زندگی بشر، یعنی؛ سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را برای نیل به هدف زندگی بهتر انسان مدنظر قرار دهد (Human Development Report, 2014: 10). مرور روند تکوین اصطلاح توسعه، معانی و استنباط‌های مختلفی را مثل رشد، رشد اقتصادی، توسعه جامع (اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی)، توسعه پایدار و توسعه انسانی به دست می‌دهد که در برهه‌های زمانی مختلف مورد تأکید صاحب‌نظران حوزه‌های

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ... ، میرزاخان و همکاران | ۳۹۳

مختلف بوده است. در سال‌های اخیر، توسعه، فرایند بسط انتخاب‌های انسانی در محیط اجتماعی قابلیت‌زا برای نیل به زندگی بهتر تعریف می‌شود (عاشقی، ۱۳۹۷: ۳). واکاوی تعریف اخیر توسعه، بیانگر این است که توسعه بر انسان، بر افزایش قابلیت‌ها و گسترش انتخاب‌های وی و در نهایت زندگی بهتر او تکیه دارد. بنابراین ملت‌ها و دولت‌ها برای پایداری و فراگیری توسعه می‌بایست همه ابعاد و ارکان جامعه را مدنظر قرار دهند.

توسعه پایدار روستایی و عشایری

جامعه روستایی و عشایری یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین بخش‌ها در توسعه با رویکرد پایدار محسوب می‌شود. توسعه پایدار روستایی و عشایری پدیده‌ای منفک از توسعه اقتصادی-اجتماعی در سطح کلان هر کشور نیست، بلکه جزئی از آن بوده و تأکید مهم آن معطوف به حل مسائل مربوط به جامعه روستایی و تلاش در جهت محرومیت‌زدایی و کاهش فقر در این مناطق است. بنابراین، توسعه پایدار روستایی و عشایری را باید افزایش درآمد و تولید و بهبود شرایط زندگی در این مناطق دانست. در این زمینه سیاست‌های پولی و اعتباری جایگاه ویژه‌ای دارد و اقتصاددانان توسعه، وجود نظام پولی و مالی مناسب را رمز موفقیت برنامه‌های توسعه می‌دانند. در دو دهه اخیر به منظور تسریع فرآیند سرمایه‌گذاری و تقویت بنیادهای مالی و پس‌انداز در مناطق روستایی-عشایری و نهایتاً توانمندسازی این جوامع و فقرزدایی از طریق ارتقاء بهره‌وری، تأکید بر به‌کارگیری اعتبارات و تسهیلات بوده است که به‌طور فزاینده‌ای مورد استقبال قرار گرفته است. یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر توسعه پایدار مناطق روستایی و عشایری، توسعه تعاونی‌هاست که می‌تواند همگام با سیاست دولت در بهبود شرایط کار، زندگی، تولید، ارائه خدمات، ارتقاء سطح درآمد و وضعیت اجتماعی مردم روستا و عشایر نقش مؤثری ایفا نماید (کریمی و احمدوند، ۱۳۹۳: ۹۶).

با بررسی تعاریف و اهداف متعدد توسعه به‌طور اعم و توسعه پایدار روستایی به‌طور اخص در کشورهای درحال توسعه این نکته آشکار است که هر یک از این تعاریف

۳۹۴ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

به‌نوعی ایجاد اشتغال پایدار، کاهش فقر و افزایش درآمد و به‌طور کلی ارتقاء شاخص‌های توسعه اقتصادی نواحی روستایی را نشانه رفته‌اند. چراکه در جهان فعلی درآمد روزانه حدود سه میلیارد نفر کمتر از دو دلار بوده و روزانه ۳۲۰۰۰ کودک به دلیل فقر و نداری می‌میرند که اغلب این جمعیت‌های فقیر در نواحی روستایی ساکن هستند. یو.سی.نایاک در تحلیلی بر روندهای توسعه روستایی در کشورهای در حال توسعه، معتقد است که اغلب طرح‌های توسعه برای مناطق روستایی این کشورها با شکست روبه‌رو شده است؛ به باور او، تنها راه‌حل مشکل فقر و بیکاری در مناطق روستایی ایجاد فرصت‌های شغلی است و با برنامه‌ریزی در راستای استقرار صنعت در مناطق روستایی می‌توان ضمن ایجاد اشتغال، اهداف توسعه روستایی را محقق ساخت (Kapila, S, 2020: 37).

بانکداری اجتماعی

بانک‌های اجتماعی به عنوان سازوکاری برای تقویت توسعه پایدار در مناطق محروم از جمله روستاها و مناطق عشایری معرفی شده‌اند. بانک‌های اجتماعی نخست در قالب بانک‌های اقتصاد اجتماعی ظهور و سپس در کشورهای سرمایه‌داری و در حال توسعه به منظور تأمین مالی زیرساخت‌های جاده‌ای و بزرگراه‌ها، پروژه‌های انرژی و سدها، حمایت از صنایع نوپا و بنگاه‌های کوچک و متوسط و ارائه خدمات مالی به خانوارهای کم‌درآمد فعالیت و به بانک‌های توسعه اجتماعی شهرت یافتند. چاکر برتی معاون رئیس بانک مرکزی هند در دومین اجلاس بانکی بین‌المللی در زمینه بانکداری اجتماعی اشاره می‌کند از نظر تاریخی، اولین بانک‌های اجتماعی در قرن پانزدهم در ایتالیا تأسیس و مسئولیت اصلی آنها این بود که واسطه‌ای بین کسانی که پول برای پس‌انداز دارند و کسانی که برای انجام تجارت به پول نیاز داشتند، باشند. در هند، تاریخچه بانک‌های تعاونی به سال ۱۹۰۴ بازمی‌گردد، زمانی که قانون تعاونی‌های اعتباری به تصویب رسید. بنابراین، بانکداری اجتماعی رویکرد جدیدی نیست، بلکه ایده‌ای است که هم در سطح جهانی و هم در هند سابقه طولانی داشته است (Amran, A; Fauzi, H; Purwanto, Y & Darus, F, 2017: 74).

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ...، میرزاخان و همکاران | ۳۹۵

ماهیت متفاوت بانک‌های اجتماعی از بانک‌های تجاری در یک دهه اخیر سبب شده دولت‌ها به رغم گسترش خصوصی‌سازی و کاهش حضور دولت در بانکداری به تأسیس بانک‌های اجتماعی و توسعه‌ای به عنوان بازوی اجرایی سیاست‌های توسعه‌ای خود اقدام نمایند. امروزه نقش بانک‌ها در به حرکت درآوردن الگوی فکری مسئولیت اجتماعی در کل جامعه بسیار مشهود است. بنابراین، این توجه به اهمیت مسائل اجتماعی در نظام بانکداری، سبب پدید آمدن بانکداری اجتماعی شده است. بانک‌های متعارف عمدتاً سود محور بوده و از محل دریافت سود و کارمزدها، بسیاری از هزینه‌های خود را پوشش می‌دهند، درحالی‌که بانک‌های با رویکرد اجتماعی بر پایه ترویج وجوه اخلاقی، انسانی و اجتماعی شکل گرفته‌اند، هرچند علاوه بر هدف مذکور سود متعارف و عادلانه‌ای را نیز دنبال می‌کنند.

توسعه پایدار در بانکداری اجتماعی به شدت تحت تأثیر کیفیت تعاملات با مشتریان بوده و انواع فعالیت‌ها و خدمات بانکی و نوآوری‌ها در راستای نیل به هدف بانکداری اجتماعی صورت می‌گیرد. تعاملات با مشتریان و نوآوری‌های مالی به دنبال برخی از گروه‌ها از جمله زنان و یا حمایت از محیط‌زیست است. کومارو همکارانش (Kumar.S and Shigufta.H, 2019: 17). در مطالعه‌ای با فرا تحلیلی بر پژوهش افرادی چون پورتروکرامر، ۲۰۰۶؛ باتاچاریا و همکاران، ۲۰۰۸؛ بالمر و همکاران، ۲۰۱۷، پراتیهار و اوزما، ۲۰۱۸ و دیگران مزایای بانکداری اجتماعی را شامل ایجاد برند شرکتی قوی و وفاداری مشتری، افزایش شهرت بانک، دستیابی به مزیت رقابتی و تقویت تعهد کارکنان نسبت به بانک ذکر کرده‌اند.

سرمایه اجتماعی

اصطلاح سرمایه اجتماعی نخستین بار از سال ۱۹۱۶ در مقاله‌ای توسط هانی فان^۱ از دانشگاه ویرجینیای غربی مطرح و نخستین بار در اثر کلاسیک جین کوب (۱۹۶۱) با عنوان

1. Hani fan

۳۹۶ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

"مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی" مورد استفاده قرار گرفت. در دهه ۱۹۷۰ کلن لوری اقتصاددان و همچنین ایوان لایت جامعه‌شناس، اصطلاح سرمایه اجتماعی را به منظور راهکاری برای حل مشکل توسعه اقتصادی درون‌شهری به کار بردند. لوری از تئوری سرمایه اجتماعی به منظور انتقاد از نظریات نئوکلاسیک‌ها و ناعادلانه بودن توزیع درآمد استفاده کرد. اما مفهوم سرمایه اجتماعی در دهه ۱۹۸۰ بود که به شدت مورد توجه قرار گرفت و توانست با گسترش نظری و تجربی جایگاه تعریف‌شده‌ای در میان نظریه‌های جامعه‌شناسی به خود اختصاص دهد.

همچنین سرمایه اجتماعی در سال‌های ۱۹۹۰ از سوی جامعه‌شناسان فرانسوی و آمریکایی چون بوردیو و جیمز کلمن تشریح شد. گسترده‌ترین تحقیق در زمینه سرمایه اجتماعی به صورت کاربردی توسط رابرت پاتنام و فرانسیس فوکویاما انجام شده که دستاوردهای نظری قابل توجهی را نیز در برداشته است. جیمز کلمن (۱۹۸۸) برای اولین بار این مفهوم را در آمریکای شمالی وارد عرصه سیاسی کرد و تلاش‌های وی در اروپا توسط پاتنام پیگیری شد. در یک جمع‌بندی می‌توان تشریح نمود سرمایه اجتماعی ابعاد و مؤلفه‌های متعدد چون اعتماد، ایجاد مزیت، توسعه و توزیع دانش، کنش جمعی، تعهد کارکنان، انعطاف‌پذیری، روابط متقابل، مشارکت، آگاهی عمومی، اخلاق، مسئولیت اجتماعی و غیره را شامل می‌شود که این مفاهیم زمینه شکل‌گیری سرمایه‌ای می‌شوند که سرمایه اجتماعی نامیده می‌شود.

در سطح جهانی توسعه در همه ابعاد و عناصر زندگی انسانی مورد توجه قرار گرفته و در ایران نیز چنین تغییر رویکردی مشهود بوده است. در حال حاضر در سطح جهانی و ملی به منظور بسط انتخاب‌های انسانی در محیط اجتماعی قابلیت‌زا برای نیل به زندگی بهتر، راهبردها و فعالیت‌های متنوع و متعددی در زمینه‌های توانمندسازی و آموزش، سلامت و بهداشت همه اقشار جامعه به ویژه قشر خاص مانند روستایی و عشایری، زنان و دختران، دانش‌آموزان و کودکان کار طراحی و در مسیر آرمان توسعه دنبال می‌شود که یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های موفقیت این برنامه‌ها و جهت‌گیری‌ها، پشتیبانی مالی است که در سطح

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ...، میرزاخانی و همکاران | ۳۹۷

جهانی از سوی نهادهایی چون بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول و در سطح ملی از سوی بانک‌های دارای مأموریت اجتماعی مانند بانک ملی، بانک توسعه تعاون و غیره دنبال می‌شود. در این بخش به برخی از مطالعات انجام شده در زمینه موضوع پژوهش پرداخته می‌شود.

جهان‌الدینی و همکارش (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان "تبیین الگوی مدیریت راهبردی در توسعه پایدار روستایی" به بررسی نقش مدیریت راهبردی در توسعه پایدار روستایی با جامعه آماری صاحب‌نظران و متخصصان پرداخته‌اند. نتایج نشان داده است مدیریت راهبردی نقش اساسی در توسعه پایدار روستایی دارد.

رضائی و همکارانش (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای به ارائه تصویری جامع از بانکداری اجتماعی و شناسایی انواع رویکردهای آن پرداخته‌اند.

بایستی (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی فعالان تعاونی‌ها پرداخته است. بر اساس یافته‌ها، ضعف سرمایه اجتماعی فعالان تعاونی موجب کاهش کیفیت زندگی این افراد شده است.

مرادی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان "بررسی تأثیر تحقق مدل بانکداری توسعه اجتماعی بر رشد و توسعه اقتصادی کشور با تأکید بر شبکه بانکی" پرداخته و اشاره نموده بر اساس نظریه وبر، عقل سرمایه‌داری به همراه روحیه اخلاق مدارانه می‌تواند موجبات رشد و شکوفایی را به همراه داشته باشد. با توجه به نظریه زیمل می‌توان دریافت که پول بر تمامی روابط اجتماعی تأثیرگذار است و آزادی بشریت را با همین پدیده می‌توان تعیین نمود.

درودی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان "نقش تسهیلات خرد پست بانک در توسعه اقتصادی مناطق روستایی شهرستان زنجان" اشاره می‌کنند بخش کشاورزی و روستا با کارکردهای مختلف خود می‌تواند به‌مثابه محور و بنیانی استوار، در جایگاه زیربنای کلی اقتصادی و اجتماعی قرار گرفته و به‌طور مؤثر به ایفای نقش خود در تحقق توسعه ملی بپردازد و توسعه ملی در گرو پایداری مناطق روستایی است.

۳۹۸ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

گدئون. آل. استورم و همکارانش (۲۰۲۲) در مطالعه‌ای به بررسی پارادوکس مردم در مقابل سود پرداخته و رسالت‌های رهبران تجاری را در زمینه توسعه پایدار عادلانه و فراگیر تبیین کرده‌اند. در این مطالعه با رویکرد کیفی و مصاحبه ساختاریافته با ۱۰ نفر از رهبران صنایع مختلف در کشورهای درحال توسعه، داده‌های مطالعه گردآوری و تحلیل شده است. نتایج مطالعه نشان می‌دهد ادراک رهبران در کشورهای درحال توسعه در زمینه پارادوکس مردم در مقابل سود به سمت توسعه پایدار گرایش دارد و رهبران به سمت پذیرش مسئولیت توسعه حرکت می‌کنند.

اروین استوپو همکارانش^۱ (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای با عنوان تأثیر ساختار تعاونی بر سرمایه اجتماعی با طرح این استدلال که بیشتر تحقیقات در مورد رابطه بین سرمایه اجتماعی و تعاونی‌ها، سرمایه اجتماعی را به عنوان متغیر مستقل و تعاونی را به عنوان متغیر وابسته در نظر می‌گیرند، به این پرسش پاسخ دادند که آیا ساختار تعاونی به حفظ سرمایه اجتماعی سازمانی کمک می‌کند؟. داده‌های پژوهش با مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با ۴۶ نفر از بانک‌های محلی گردآوری و تحلیل شده است. نتایج مطالعه نشان می‌دهد اگرچه ساختار تعاونی به طور رسمی پابرجا مانده لکن ادغام در بازارهای مالی و دیجیتالی سازی به طور مؤثر سازمان را از بافت اجتماعی اصلی‌اش جدا کرده تا مدل تعاونی از نظر نحوه ارتباط با مشتریان و تحت شرایط نهادی خاص متمایز باقی بماند.

میرجلیلی و همکارانش (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای در زمینه بانکداری اجتماعی اسلامی (مورد رسالت بانک اسلامی) به مطالعه ادغام بانکداری اجتماعی و بانکداری قرض الحسنه به عنوان یک مدل کسب و کار مؤثر برای اکوسیستم فین تک اسلامی برای بانک اسلامی رسالت پرداخته‌اند. پژوهش با مطالعه مدل کسب و کار بانک رسالت و چالش‌های تبدیل از مدل کسب و کار بانکداری اسلامی کنونی به بانکداری اسلامی اجتماعی، چارچوبی را برای بانک اسلامی اجتماعی در سطوح کلان و خرد پیشنهاد کرده است. در این مطالعه اشاره شده است بانکداری اجتماعی اسلامی یک مدل تجاری است که تولید ارزش می‌کند

1. Erwin S, T and Jan-Kees.H

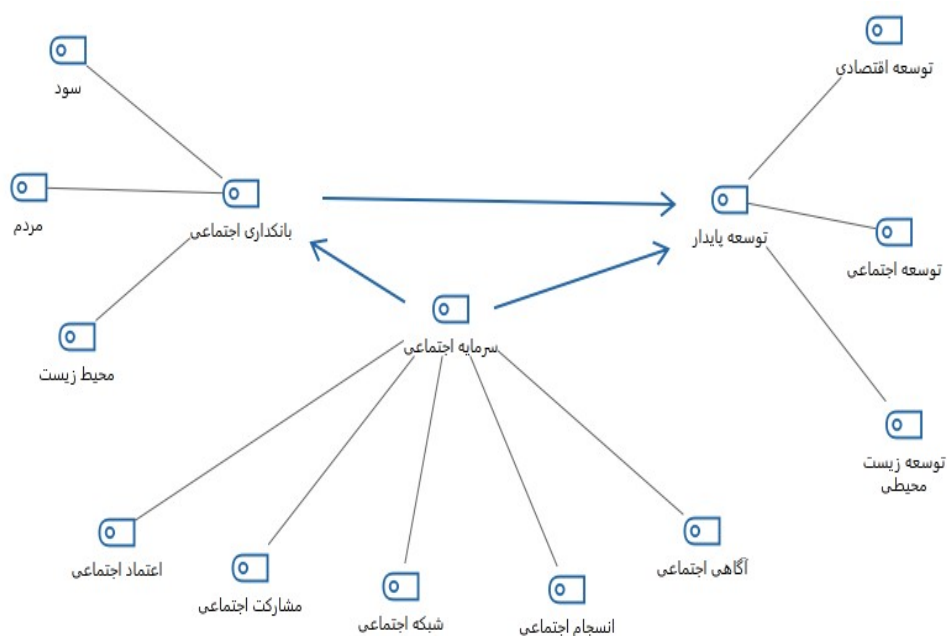
تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ...، میرزاخانی و همکاران | ۳۹۹

و مبادلات بین دو یا چند گروه را تسهیل و تأمین کنندگان و دریافت کنندگان خدمات در یک بانک به عنوان یک سیستم، مردم و تعاونی‌ها هستند و بانک مالک وجوه نبوده و در مقابل سازوکارهای تعاملات را فراهم می‌سازد.

رولاند بندیکتر (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای با عنوان بانکداری اجتماعی و تأمین مالی اجتماعی به تبیین تاریخ، فلسفه، وضعیت فعلی و چشم‌اندازهای بانکداری اجتماعی و مالی اجتماعی می‌پردازد. یافته این پژوهش نشان داد بانک‌های اجتماعی در بحران اقتصادی ۲۰۰۷-۲۰۱۰ از موفق‌ترین مؤسسات مالی بوده‌اند که به جهت‌دهی مجدد سیستم مالی به منظور جلوگیری از بحران‌های بیشتر با روش‌های اصلی بانکداری اجتماعی به عنوان رویکردهای جدید به پول و امور مالی پرداختند. همچنین نتایج مطالعه نشان می‌دهد بانکداری اجتماعی و تأمین مالی اجتماعی می‌تواند به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر از جامعه مدنی جهانی در حال رشد و جنبش بین‌المللی گسترده به سمت پایداری در صنعت بانکداری و مالی مطرح شود.

بنابراین، با جمع‌بندی تحلیل‌های پژوهشگران بر مبنای ادبیات و پیشینه پژوهش می‌توان مدل مفهومی پژوهش را به شرح زیر ترسیم نمود که تعاملات متغیرهای اصلی پژوهش را نشان می‌دهد.

۴۰۰ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲



شکل ۱- مدل شماتیک و مفهومی پژوهش

روش

در این مطالعه، روش پژوهش بر حسب هدف، کاربردی و بر حسب نوع داده، کمی از نوع پیمایشی بوده است. برای انجام این پژوهش، با هدف بررسی و تبیین روابط میان توسعه پایدار روستایی و عشایری، تسهیلات بانک توسعه تعاون و سرمایه اجتماعی، نخست ادبیات و پیشینه پژوهش مورد مطالعه قرار گرفت و هم‌زمان از جامعه آماری شامل کلیه دریافت‌کنندگان تسهیلات بانک توسعه تعاون (روستایی و عشایری) در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۶ داده‌ها و اطلاعات با ابزار پرسشنامه گردآوری شد. متغیرها، بر حسب مؤلفه‌ها و گویه‌ها در جداول زیر گزارش شده است

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ... ، میرزاخانی و همکاران | ۴۰۱

الف - بانکداری اجتماعی:

متغیر	مؤلفه	شاخص
بانکداری اجتماعی	مردم	وام‌گیرنده در فرآیند اجرای پروژه به وام‌دهنده گزارش می‌دهد، در این بانک به امور عمومی و اجتماعی از جمله امور خیریه، توجه می‌شود. اولویت قرار دادن فرصت برابر برای همگان، توجه به مردم و مسائل آنان، اخلاق محوری نسب به مردم، عدالت محور بودن به خصوص با توجه ویژه به روستاییان و عشایر، حمایت از گروه‌های خاص، حمایت از مرزنشینان، حمایت از دانشجویان و دانش‌آموزان، حمایت از کسب‌وکارهای خانوادگی، ارائه گزارش شفاف به مردم تکریم مشتری، توانمندسازی مردم، استقبال از ایده‌های مردم، اختصاص زمان برای مراجعه‌کنندگان توسط مدیر شعب و کارمندان، مشارکت در ارتقاء سطح آموزش، کمک به رفع مشکل سوء تغذیه کودکان
بانکداری اجتماعی	سود	حمایت از اشتغال‌های زودبازده، کارآفرینی، حمایت از کسب‌وکارهای کوچک، ارائه وام‌های با سود کمتر جهت ترغیب فعالیت‌های اقتصادی، کمک به مصرف‌کنندگان، شرکت در امور عام‌المنفعه، ایجاد امکان برای مالکیت فردی برای روستاییان و عشایر
بانکداری اجتماعی	محیط‌زیست	استفاده از بانکداری الکترونیک و دیجیتال، توجه جدی به انرژی‌های تجدید پذیر، ورود در مدیریت بحران در شرایط خاص، حمایت از کشاورزی و دامداری صنعتی، بهره‌برداری هدفمند از منابع با توجه به سلامت انسان‌ها، ارائه تسهیلات مشترک با دیگر سازمان‌ها جهت خدمات آب‌رسانی پاک، استقبال و کمک از طرح و پروژه‌های کشاورزان در جهت تغذیه زمین و انرژی حیات، کمک به تجدید حیات دریاها و رشد صنعت شیلات

ب - توسعه پایدار:

متغیر	مؤلفه	شاخص
توسعه پایدار	اقتصادی	۱- وضعیت عملکرد تولید محصولات کشاورزی و دامداری غالب ۲- وضعیت سرمایه‌گذاری روستاییان و عشایر در فعالیت‌های کشاورزی و دامداری ۳- وضعیت سرمایه‌گذاری روستاییان و عشایر در فعالیت‌های کشاورزی و دامداری تولید محصول سالم ۴- وضعیت سرمایه‌گذاری روستاییان و عشایر در صنایع تبدیلی ۵- وضعیت بهره‌مندی روستاییان از بیمه محصولات ۶- وضعیت بهره‌مندی روستاییان و عشایر از منابع درآمدی غیر کشاورزی و دامداری

<p>۷- وضعیت بهره‌مندی روستاییان و عشایر از وام و تسهیلات</p> <p>۸- وضعیت اشتغال روستاییان و عشایر در محل سکونت</p> <p>۹- وضعیت ثبات و امنیت درآمد روستاییان</p> <p>۱۰- وضعیت فعالیت زنان در فعالیتهای کشاورزی و دامداری</p> <p>۱۱- وضعیت فعالیت زنان در فعالیتهای غیر کشاورزی و دامداری</p> <p>۱۲- میزان مناسب بودن تعداد دامها با هدف تولید برای بازار</p> <p>۱۳- وضعیت بهره‌مندی روستاییان و عشایر از فناوریهای نوین</p> <p>۱۵- وضعیت کیفیت (سالم و نو بودن؛ به‌روز بودن) فناوریهای کشاورزی و دامداری در دسترس روستاییان و عشایر.</p>		
<p>۱- وضعیت دسترسی به وسایل حمل‌ونقل عمومی ۲- وضعیت دسترسی به امکانات بهداشتی و درمانی ۳- وضعیت دسترسی به آموزش‌های عمومی پایه</p> <p>۴- وضعیت دسترسی به تحصیلات مقاطع بالاتر ۵- وضعیت دسترسی به آب آشامیدنی سالم ۶- وضعیت دسترسی به خدمات ارتباطی ۷- وضعیت دسترسی به آموزش‌های ترویجی ۸- وضعیت دسترسی مناسب برای تأمین مایحتاج روزانه</p> <p>زندگی خود ۹- وضعیت همکاری با مسئولین محلی در انجام امور ۱۰- وضعیت همکاری با سایر مردم برای انجام امور محل سکونت ۱۱- وضعیت بهره‌مندی از بیمه درمانی ۱۲- میزان تمایل برای مهاجرت به شهر ۱۳- میزان اهمیت دهی به حفظ منابع برای آینده ۱۴- میزان مداخله‌گری در تصمیم‌گیری‌ها ۱۵- میزان احساس رضایت کلی از زندگی در محل سکونت خود ۱۶- وضعیت امنیت انتظامی (نبود سرقت، جرم و جنایت).</p>	اجتماعی	توسعه پایدار
<p>۱- وضعیت به‌کارگیری روش‌های تلفیقی مبارزه با آفات ۲- میزان به‌کارگیری روش‌های مبارزه شیمیایی با آفات و بیماری‌ها در مزارع ۳- میزان مصرف کودهای شیمیایی توسط روستاییان و عشایر برای تقویت خاک اراضی کشاورزی (منفی)</p> <p>۴- وضعیت رعایت زمان‌بندی بهینه برای مبارزه شیمیایی با آفات ۵- میزان تبدیل اراضی منابع طبیعی (مراتع و جنگل‌ها) به زمین‌های کشاورزی/باغ (منفی)</p> <p>۶- اهمیت دهی به بهداشت عمومی به لحاظ جمع‌آوری بهداشتی بالا ۷- وضعیت روستا از نظر بهره‌مندی و توسعه فضای سبز ۸- وضعیت روستا از نظر چشم‌انداز روستایی و زیباسازی محیط ۹- اهمیت دهی به پرهیز از آلودگی منابع آب</p> <p>۱۰- اهمیت دهی به پرهیز از اقدامات مؤثر بر آلودگی و فرسایش خاک ۱۱- اهمیت دهی به حفظ گونه‌های گیاهی ۱۲- اهمیت دهی به حفظ گونه‌های جانوری و حفاظت از آنها در برابر حوادث ۱۳- وضعیت روستا از نظر مقاوم‌سازی مسکن روستایی ۱۴- وضعیت روستا از نظر لایروبی جوی‌ها و نهرها.</p>	محیطی	توسعه پایدار

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ... ، میرزاخان و همکاران | ۴۰۳

ج- سرمایه اجتماعی:

متغیر	مؤلفه	شاخص
سرمایه اجتماعی	آگاهی اجتماعی	۱- میزان آگاهی از حقوق فردی (حق تصرف در دارایی خود) ۲- میزان آگاهی از حقوق اجتماعی (حق زندگی در محیطی سالم) ۳- میزان آگاهی از وظایف سازمان‌های دولتی و غیردولتی ۴- میزان آگاهی از مزایای مشارکت در جامعه ۵- میزان آگاهی از فعالیت‌های مذهبی، اجتماعی و خیریه در روستا
	مشارکت اجتماعی	۱- میزان مشارکت در فعالیت‌های خیریه روستا و عشایر ۲- میزان مشارکت در برنامه‌های تسهیلگری- ترویجی ۳- میزان مشارکت در پروژه‌های عمرانی روستا از طریق ارائه کمک‌های مالی ۴- میزان مشارکت در پروژه‌های عمرانی روستا از طریق ارائه کمک‌های غیرمالی ۵- میزان آمادگی جهت مشارکت در امور روستا و عشایر بدون دریافت دستمزد ۶- میزان مشارکت در حفظ و سالم‌سازی محیط روستا ۷- میزان مشارکت در تصمیم‌گیری‌های محلی با ارائه کمک فکری ۸- میزان مشارکت عملی در امور روستا و عشایر بدون دریافت دستمزد.
	شبکه اجتماعی	۱- میزان رفت‌وآمد با آشنایان نزدیک (خانواده و اقوام و دوستان) ۲- میزان رفت‌وآمد با همسایگان ۳- میزان عضویت در گروه آشنایان برای تأمین نیازهای مالی یکدیگر (صندوق قرض‌الحسنه دوستانه غیررسمی) ۴- میزان راهنمایی اعضای خانواده هنگام نزاع و دعوا از سوی افراد دیگر ۵- میزان شرکت در جلسه‌های نهادهای روستایی (بسیج، شورا، انجمن اولیا) ۶- میزان مشارکت در انتخابات (به ویژه شورای اسلامی روستا) ۷- میزان ارتباط و تعامل با مروجان و تسهیل‌گران کشاورزی ۸- میزان تعامل با شورا ۹- میزان ارتباط و تعامل به دهیاری.
انسجام اجتماعی	۱- میزان نبود اختلاف، درگیری و نزاع در روستا و منطقه عشایری ۲- میزان همدلی میان مردم روستا و منطقه عشایری ۳- میزان نبود چنددستگی و اختلاف بین طایفه‌ای ۴- میزان احترام مردم روستا به یکدیگر ۵- میزان احترام مردم روستا به ریش‌سفید ۶- میزان احترام مردم روستا به اعضای شورا ۷- میزان احترام مردم روستا به دهیار ۸- میزان همبستگی و کمک به یکدیگر در مواقع مشکل و گرفتاری	
اعتماد	۱- میزان اعتماد به آشنایان نزدیک (خانواده و اقوام و دوستان) ۲- میزان اعتماد به همسایگان ۳- میزان اعتماد به عموم مردم روستا ۴- میزان اعتماد به مسافران (گردشگران روستا) ۵- میزان اعتماد به مهاجرین وارد شده ۶- میزان اعتماد به غریبه‌ها ۷- میزان اعتماد به اخبار و اطلاعات ارائه شده از رسانه ملی (رادیو و تلویزیون) ۸- میزان اعتماد به دولت ۹- میزان اعتماد به شورای اسلامی روستا ۱۰- میزان اعتماد به شورای حل اختلاف ۱۱- میزان اعتماد به دهیاری ۱۲- میزان اعتماد به شرکت تعاونی روستایی- عشایری ۱۳- میزان اعتماد به نهادهای اجتماعی روستا (بسیج، هیات امن مسجد و...) ۱۴- میزان تمایل به ضمانت مالی دوستان و خویشان ۱۵- میزان رضایت از روستای محل زندگی خود	

۴۰۴ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

با توجه به گستردگی جامعه و با توجه به نظر اساتید و با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای ۵ منطقه جغرافیایی شمالی، جنوبی، غربی، شرقی و مرکزی به عنوان خوشه انتخاب و در مناطق جغرافیایی پنجگانه، ۵ استان؛ گیلان، فارس، کرمانشاه، خراسان رضوی و چهارمحال و بختیاری که بیشترین ارائه تسهیلات به روستاییان و عشایر و به ویژه ایجاد اشتغال جدید را داشته‌اند، به عنوان نمونه انتخاب شدند. در مرحله بعد نیز با نمونه‌گیری تصادفی، نمونه‌ها از مشتریانی که تسهیلات گرفته‌اند، انتخاب شدند، بدین منظور مشتریان پس از حضور در شعب به صورت تصادفی منطبق بر تئوری کوکران و برآوردهای آماری بانک انتخاب شدند.

جدول ۱- وام‌های اعطایی به روستاییان و عشایر* و نمونه انتخاب‌شده از هر استان

استان	تعداد وام‌های پرداختی	مجموع مبالغ پرداخت شده به میلیون ریال	تعداد اشتغال جدید	نمونه اختصاص داده شده
گیلان	۱۳۴۱	۱۱۰۶۷۲۶	۲۰۶۱	۹۰
خراسان رضوی	۱۱۰۵	۱۱۵۹۰۷۱	۴۲۰۱	۸۰
چهارمحال بختیاری	۹۴۰	۷۲۲۲۷۱	۱۵۷۳	۵۰
کرمانشاه	۴۷۴۵	۲۳۰۳۱۶۷	۵۷۸۸	۹۰
فارس	۱۱۸۰	۱۱۴۳۴۴۵	۲۵۰۱	۶۰
مجموع	۹۳۱۱	۶۴۳۴۶۸۰	۱۶۱۲۴	۳۷۰

* منبع: گزارش عملکرد بانک توسعه تعاون در حوزه اشتغال پایدار روستایی و عشایری تا تاریخ ۱۴۰۰/۰۷/۰۳-

بر اساس سامانه کارا.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در این تحقیق برای تعیین پایایی، پرسشنامه بین ۵۰ نفر از افراد جامعه آماری پیش آزمون گردید که ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده برای متغیرهای تحقیق بالای ۰/۷۰ بوده است که حاکی از پایایی قابل قبولی می‌باشد.

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ... ، میرزاخان و همکاران | ۴۰۵

جدول ۲- میزان آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق و نرمال بودن

نتیجه	سطح معناداری	k-S آماره	میزان آلفا	تعداد سؤال	متغیر
غیرنرمال	۰/۰۰۰	۰/۰۷	۰/۸۹۸	۱۵	توسعه پایدار اقتصادی
			۰/۸۴۰	۱۶	توسعه پایدار اجتماعی
			۰/۸۸۲	۱۴	توسعه پایدار محیطی
غیرنرمال	۰/۰۰۲	۰/۰۶	۰/۸۵۶	۵	سرمایه اجتماعی (بعد آگاهی)
			۰/۸۹۳	۸	سرمایه اجتماعی (بعد مشارکت)
			۰/۸۲۰	۹	سرمایه اجتماعی (شبکه اجتماعی)
			۰/۷۲۰	۸	سرمایه اجتماعی (بعد انسجام اجتماعی)
			۰/۹۴۷	۱۵	سرمایه اجتماعی (بعد اعتماد اجتماعی)
نرمال	۰/۰۷۲	۰/۰۴	۰/۹۴۹	۱۷	بانکداری اجتماعی (مؤلفه مردم)
			۰/۹۳۱	۷	بانکداری اجتماعی (مؤلفه سود)
			۰/۹۲۳	۸	بانکداری اجتماعی (مؤلفه محیط زیست)

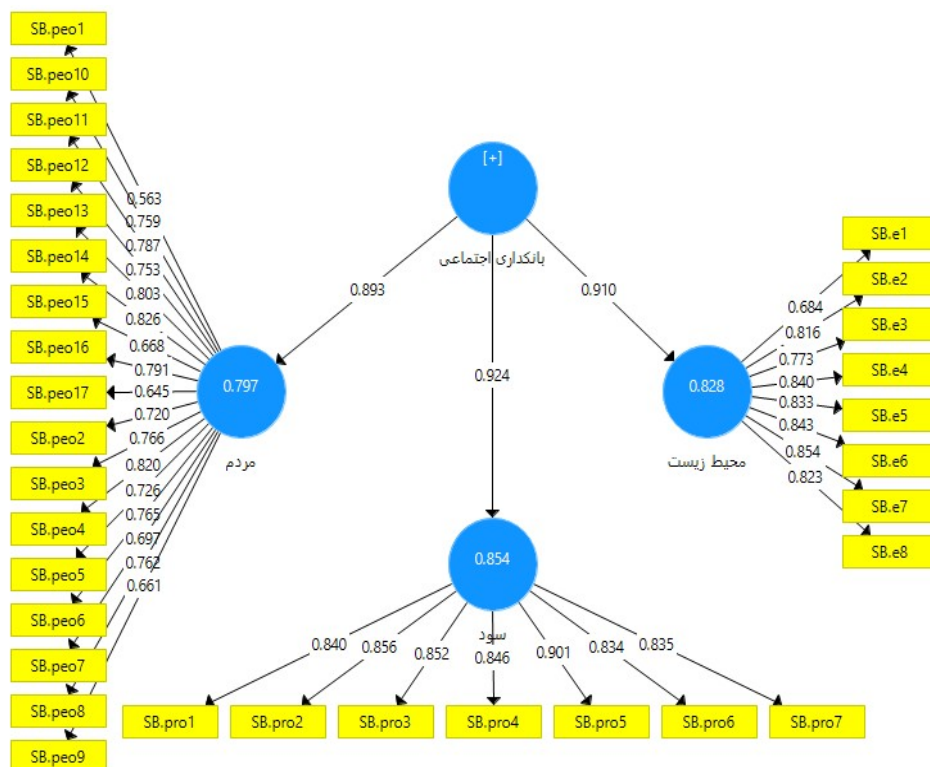
یافته‌ها

در این بخش یافته‌های پژوهش با تجزیه و تحلیل داده‌ها آورده شده است. نخست، شاخص‌های میانگین، انحراف استاندارد، ضریب کجی (چولگی) و ضریب کشیدگی مربوط به متغیرهای تحقیق ارائه و سپس بارهای عاملی مدل اندازه‌گیری شاخص‌های هر سه متغیر توسعه پایدار، بانکداری اجتماعی و سرمایه اجتماعی گزارش و در نهایت وضعیت سؤالات پژوهش بر اساس نتایج حاصل از آزمون روابط بین متغیرها آورده شده است.

جدول ۳- شاخص‌های پراکندگی متغیرهای تحقیق

متغیر	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی	حداقل	حداکثر	دامنه تغییرات
بانکداری اجتماعی	۳۵۵	۳/۵۲	۰/۷۶	-۰/۴۳	۰/۱۷	۱/۳۴	۵	۳/۶۶
توسعه پایدار	۳۵۵	۳/۰۷	۰/۶۴	۰/۴۰	۰/۱۸	۱/۴۵	۵	۳/۵۵
سرمایه اجتماعی	۳۵۵	۳/۴۱	۰/۶۲	۰/۱۷	-۰/۰۶	۱/۵۷	۵	۳/۴۳

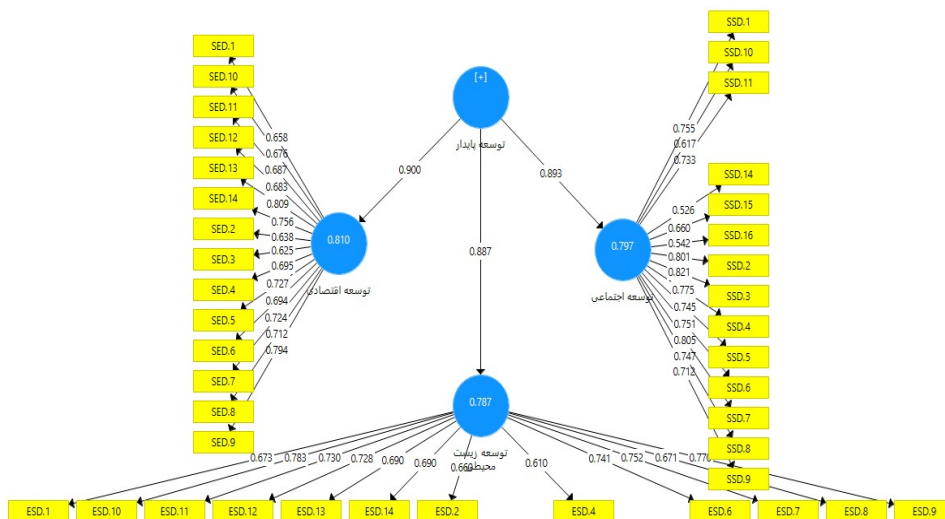
بارهای عاملی در برآورد مدل اندازه‌گیری شاخص‌های بانکداری اجتماعی مشتمل بر مؤلفه‌های سود، مردم و محیط زیست در شکل ارائه شده است.



شکل ۲- بارهای عاملی در برآورد مدل اندازه‌گیری شاخص‌های بانکداری اجتماعی

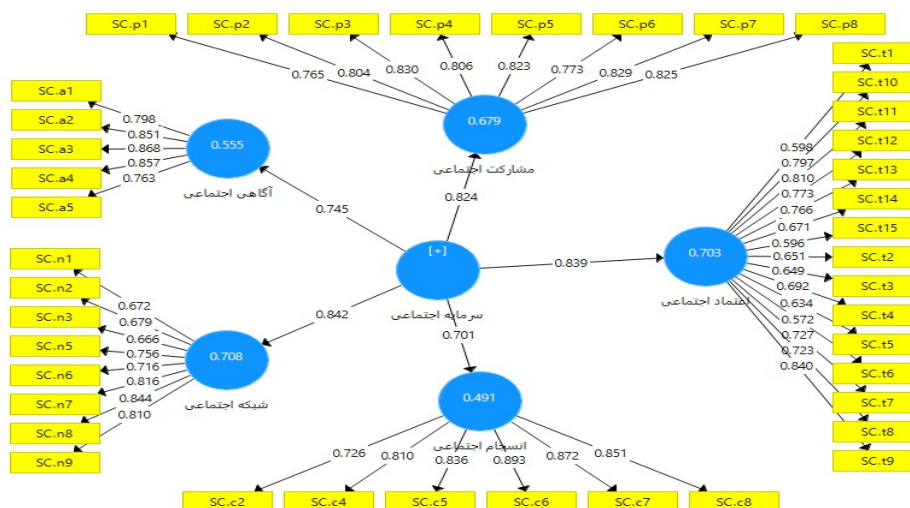
بارهای عاملی در برآورد مدل اندازه‌گیری شاخص‌های توسعه پایدار مشتمل بر پایداری اقتصادی، پایداری محیطی و پایداری اجتماعی در شکل زیر آورده شده است.

تیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ... ، میرزاخانی و همکاران | ۴۰۷



شکل ۳- بارهای عاملی در برآورد مدل اندازه‌گیری شاخص‌های توسعه پایدار

بارهای عاملی در برآورد مدل اندازه‌گیری شاخص‌های سرمایه اجتماعی مشتمل بر مؤلفه‌های آگاهی، مشارکت، شبکه اجتماعی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی در شکل زیر آورده شده است.



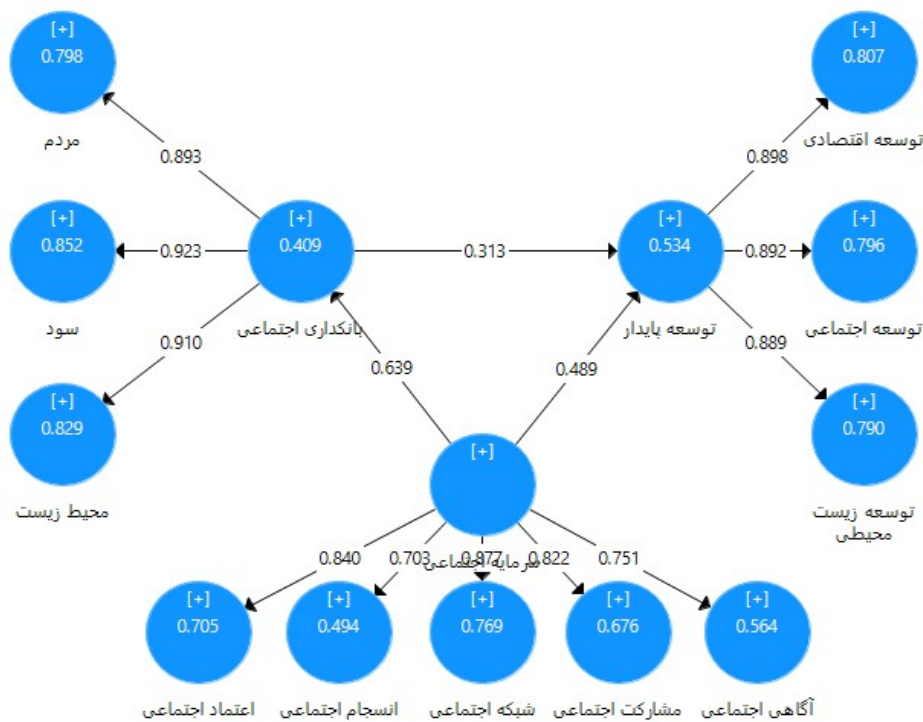
شکل ۴- بارهای عاملی در برآورد مدل اندازه‌گیری شاخص‌های سرمایه اجتماعی

۴۰۸ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

ضرایب مسیر (ضرایب اثر یا رگرسیون) و ضرایب تبیین (ضرایب تعیین) در مدل ساختاری در جدول زیر ارائه و در شکل نمایش داده شده است.

جدول ۴- ضرایب مسیر (ضرایب اثر یا رگرسیون) و ضرایب تبیین (ضرایب تعیین)

ضریب تبیین	ضریب مسیر	
۰/۵۳۴	۰/۳۱۳	بانکداری اجتماعی ← توسعه پایدار
	۰/۴۸۹	سرمایه اجتماعی ← توسعه پایدار
۰/۴۰۹	۰/۶۳۹	سرمایه اجتماعی ← بانکداری اجتماعی



شکل ۵- ضرایب مسیر (ضرایب اثر یا رگرسیون) و ضرایب تبیین (ضرایب تعیین) در مدل ساختاری

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ...، میرزاخانی و همکاران | ۴۰۹

جدول ۵- معناداری ضرایب مسیر بر اساس مقدار t-value

t-value	
۶/۳۲۵	بانکداری اجتماعی ← توسعه پایدار
۱۰/۵۳۳	سرمایه اجتماعی ← توسعه پایدار
۱۹/۱۹۱	سرمایه اجتماعی ← بانکداری اجتماعی

با ترکیب دو مدل اندازه‌گیری و ساختاری، مدل مسیر تحقیق ساخته می‌شود که در قالب مدل‌سازی معادلات ساختاری قابل تحلیل است. برای بررسی ارزیابی مدل مسیر لازم است به محاسبه و بررسی معیار نیکویی برازش پردازیم. هدف عمده مدل‌های واریانس محور، پیش‌بینی مدل است. در نرم‌افزار Smartpls برای بررسی متناسب بودن مدل نهایی مسیر، معیار مشخصی وجود ندارد و تناسب مدل در این نرم‌افزار، بر این موضوع متکی است که چقدر از مقادیر پیش‌بینی‌کننده متغیرهای وابسته به مقادیر مشاهده‌شده نزدیک است. در بحث از ارزیابی کیفیت مدل، مقدار SRMR معیاری است که توسط نرم‌افزار Smartpls محاسبه می‌شود و بیانگر تفاوت حاصل بین ماتریس مشاهده‌شده با ماتریس همبستگی مدل ضمنی است.

در واقع، هرچه این تفاوت کمتر باشد، مدل تناسب بیشتری دارد. این معیار بین صفر تا یک در نوسان است و نقطه برش برای این معیار ۰/۰۸ در نظر گرفته شده که مقدار آن هرچه کمتر باشد، مدل مطلوب‌تر است. این معیار بر اساس دستور بوت استرپینگ برآورد می‌شود. در خروجی حاصل، مقدار این شاخص برای مدل اول (مدل با متغیرهای پنهان درونی/مدل با متغیرهای مستقل بانکداری اجتماعی و سرمایه اجتماعی)، برابر با ۰/۰۷ و برای مدل دوم (مدل با متغیرهای پنهان بیرونی/مدل با متغیرهای مستقل مردم، سود، و محیط‌زیست)، برابر با ۰/۰۶۸ است که نسبتاً مطلوب گزارش می‌شود.

۴۱۰ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

جدول ۶- شاخص برازش مدل مسیر (مدل تحقیق)

شاخص برازش مدل مسیر	مقدار	حد قابل قبول	نتیجه
SRMR	مدل با متغیرهای پنهان درونی	۰/۰۷۰	بین صفر تا ۱
	مدل با متغیرهای پنهان بیرونی	۰/۰۶۸	بین صفر تا ۱

در نهایت در جدول زیر خلاصه نتایج حاصل از آزمون روابط بین متغیرها آمده است که نشان می‌دهد همه سؤالات تأیید شده است.

جدول ۷- نتایج حاصل از آزمون روابط بین متغیرها

سؤال	ضریب مسیر (F2)	ضریب تبیین (R2)	مقدار آزمون (آماره t)	سطح معناداری (P-value)	نتیجه
تأثیر تسهیلات بانکی بانک توسعه تعاون با رویکرد بانکداری اجتماعی در فرایند توسعه پایدار روستایی و عشایری	۰/۶۲۱	۰/۳۸۴	۱۴/۸۸۷	۰/۰۰۰	تأیید
تأثیر تسهیلات بانکی بانک توسعه تعاون با رویکرد بانکداری اجتماعی در فرایند توسعه پایدار روستایی	۰/۵۹۰	۰/۳۴۵	۱۰/۶۲۰	۰/۰۰۰	تأیید
تأثیر تسهیلات بانکی بانک توسعه تعاون با رویکرد بانکداری اجتماعی در فرایند توسعه پایدار عشایری	۰/۸۶۰	۰/۷۱۱	۵/۰۶۴	۰/۰۰۱	تأیید
تأثیر سود در فرایند توسعه پایدار روستایی و عشایری	۰/۲۰۶	۰/۳۳۳	۲/۸۳۷	۰/۰۰۵	تأیید
تأثیر مردم در فرایند توسعه پایدار روستایی و عشایری	۰/۱۳۲	۰/۲۶۸	۲/۱۵۴	۰/۰۳۲	تأیید
تأثیر محیط‌زیست در فرایند توسعه پایدار روستایی و عشایری	۰/۳۵۱	۰/۳۶۵	۵/۲۸۳	۰/۰۰۰	تأیید
تأثیر سرمایه اجتماعی در تحقق بانکداری اجتماعی	۰/۶۳۴	۰/۴۰۰	۱۵/۳۹۳	۰/۰۰۰	تأیید
تأثیر سرمایه اجتماعی در فرایند توسعه پایدار روستایی و عشایری	۰/۴۳۳	۰/۶۵۹	۱۶/۴۵۸	۰/۰۰۰	تأیید

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ... ، میرزاخانی و همکاران | ۴۱۱

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت مطابق یافته‌های پژوهش سیاست‌گذاری تجهیز و تخصیص منابع در قالب مدل بانکداری اجتماعی در بخش تعاون همسو با اهداف و حوزه‌های توسعه پایدار می‌تواند مسیر کارآمدی در تبیین مسیر تعامل بانک، سرمایه اجتماعی تعاونگران و توسعه پایدار روستا و عشایر باشد. تأمل در داده‌ها و یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد بین تسهیلات بانکی با رویکرد بانکداری اجتماعی و توسعه پایدار با میانجیگری سرمایه اجتماعی رابطه وجود دارد. بنابراین بر حسب داده‌ها می‌توان گفت هدایت منابع در قالب مدل بانکداری اجتماعی به حوزه‌های مذکور با ایجاد تعاونی‌های جدید با رویکرد دانش بنیان، استارت‌آپ‌ها و خدمات دیجیتال یا احیاء و توسعه تعاونی‌های موجود با بهره‌گیری از سرمایه اجتماعی تعاونگران می‌تواند مسیر تحقق توسعه پایدار روستا و عشایر را هموار نماید.

بحث و نتیجه‌گیری

توسعه آرمانی است که همه جوامع و دولت‌ها با مفهوم و مصداق‌های جدید متمرکز بر رفاه و زیست بهتر انسان‌ها دنبال و در مسیر نیل بدان از سازوکارهای متنوعی بهره می‌گیرند. یکی از رویکردهای مطرح در توسعه پایدار توجه و تمرکز بر ابعاد مختلف توسعه و همه زمینه‌های تأثیرگذار بر فرایند توسعه می‌باشد. بنابراین، پرداختن به توسعه مناطق روستایی و عشایری به سبب حجم این جامعه در جوامع مختلف به ویژه ایران و تأثیر این قشر بر فرایند توسعه پایدار به دلیل نابرابری در دسترسی به شاخص‌های توسعه پایدار مانند آموزش، سلامت و امید به زندگی از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد. در ایران، طبق قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶-۱۴۰۰) بخش مهمی از مفاد ماده ۲۶ و ۲۷ در بخش ۵ این قانون (توازن منطقه‌ای، توسعه روستایی و توانمندسازی اقشار آسیب‌پذیر) به توسعه روستاهای کشور پرداخته است.

۴۱۲ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

با ابلاغ قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری، بانک توسعه تعاون به همراه بانک‌های کشاورزی، صندوق کارآفرینی امید و پست‌بانک عامل پرداخت تسهیلات به مناطق روستایی و عشایری شده است. بنابراین در این پژوهش، کوشش شده است تعاملات توسعه پایدار روستایی و عشایری، تسهیلات بانک توسعه تعاون و سرمایه اجتماعی در چارچوب یک مدل شناسایی و تبیین گردد. برای نیل به مقصود مذکور، از رویکرد پژوهش کمی و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. برای تدوین چارچوب پژوهش، نخست ادبیات و پیشینه توسعه پایدار با تمرکز بر مفاهیم بانکداری اجتماعی، توسعه پایدار روستایی و عشایری، تسهیلات بانکی و سرمایه اجتماعی موردبررسی و مطالعه قرار گرفته است.

مرور پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد مطالعات انجام شده هر کدام به بخشی از موضوع توسعه پایدار روستایی و عشایری، سرمایه اجتماعی، بانکداری اجتماعی و تسهیلات بانک پرداخته‌اند و مطالعه‌ای جامع در تبیین تعاملات هر سه مسیر تاکنون انجام نشده است؛ با این وجود بررسی وجوه اشتراک و افتراق یافته‌های این پژوهش با مطالعات قبلی نشان می‌دهد که نتایج پژوهش با نتایج مطالعاتی چون جهان‌الدینی و همکارش (۱۴۰۱)، رضائی و همکارانش (۱۴۰۰)، بایستی (۱۳۹۹)، مرادی و همکاران (۱۳۹۸)، درودی و همکاران (۱۳۹۸)، جبارزاده شیاده و همکاران (۱۳۹۶)، صحت و همکاران (۱۳۹۵)، باستانی و همکارانش (۱۳۹۱)، گدئون. آل. استورم و همکارانش (۲۰۲۲)، اروین استوپ و همکارانش (۲۰۲۱)، کاپلا و همکارانش (۲۰۲۰)، میرجلیلی و همکارانش (۲۰۲۰)، میرجلایی و همکاران (۲۰۲۰) و رولاند بندیکتر (۲۰۱۱) قرابت دارد.

برای نمونه جهان‌الدینی و همکارش (۱۴۰۱) در پژوهشی نشان داده است معیارهای کالبدی، اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی نقش اساسی در توسعه پایدار روستایی دارد. بایستی (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای نشان داد بین بُعد ساختاری سرمایه اجتماعی با کیفیت زندگی فعالان تعاونی‌ها رابطه معناداری وجود دارد. یافته‌های مطالعه درودی و همکاران (۱۳۹۸) حکایت از این دارد تسهیلات اعطایی پست‌بانک رابطه مثبت و معنی‌داری با افزایش درآمد

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ...، میرزاخانی و همکاران | ۴۱۳

روستاییان، کاهش مهاجرت، ایجاد اشتغال و بهبود وضعیت مسکن وجود دارد. نتایج پژوهش باستانی و همکارانش (۱۳۹۱) نشان داد سرمایه اجتماعی در تعاونی‌ها به نسبت بالا بوده است. نتایج مطالعه گدئون. آل. استورم و همکارانش (۲۰۲۲) نشان می‌دهد ادراک رهبران در کشورهای در حال توسعه در زمینه پارادوکس مردم در مقابل سود به سمت توسعه پایدار گرایش دارد و رهبران به سمت پذیرش مسئولیت توسعه حرکت می‌کنند. یافته‌های مطالعه کاپلا و همکارانش (۲۰۲۰) حکایت از این دارد عوامل ضروری توسعه کشاورزی، توسعه سلامت، آگاهی و آموزش، توانمندسازی و توسعه اقتصادی و دلایل انتخاب بانک اجتماعی، رضایت از خدمات مالی، آگاهی از انواع وام‌ها تأثیر مثبت و معناداری بر رضایت از اهداف اجتماعی دارد.

در یک جمع‌بندی می‌توان بیان کرد مدل مفهومی تبیین‌کننده تعاملات توسعه پایدار روستایی و عشایری، تسهیلات بانک توسعه تعاون و سرمایه اجتماعی مشتمل بر سه متغیر اصلی، بانکداری اجتماعی دارای سه مؤلفه سود، مردم و محیط‌زیست، توسعه پایدار روستایی و عشایری دارای سه مؤلفه پایداری اجتماعی، پایداری اقتصادی و پایداری محیطی بوده است که سرمایه اجتماعی با مؤلفه‌های آگاهی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شبکه اجتماعی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی تسهیلگر تعامل دو متغیر بانکداری اجتماعی و توسعه پایدار روستایی و عشایری بوده است.

بنابراین بر حسب یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌گردد برنامه ریزان و سیاست‌گذاران توسعه کشور می‌بایست به ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های مذکور توجه نمایند، اهتمام به مقوله توسعه پایدار روستا و عشایر به عنوان یک جامعه انسانی و اخلاقی با رویکرد بانکداری اجتماعی مورد توجه پژوهشگران و مدیران اجرایی باشد، خلق، تقویت و بازتولید سرمایه اجتماعی با رویکرد بانکداری اجتماعی در توسعه پایدار روستا و عشایر مدنظر قرار گیرد. تبیین مدل موفق بانکداری اجتماعی توسعه محور در تخصیص تسهیلات اشتغال پایدار روستایی و عشایری برای نظام بانکی از سوی پژوهشگران و مراجع نظارتی

۴۱۴ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

مورد توجه قرار گیرد. همچنین علاوه بر موارد فوق پیشنهاد زیر نیز می‌تواند مطرح نظر باشد.

- تبیین نقش تسهیلات بانکی بدون مداخله رویکرد بانکداری اجتماعی در توسعه پایدار روستایی و عشایری.

- متغیرهای دیگری غیر از سرمایه اجتماعی به عنوان متغیر میانجی می‌تواند تبیین‌کننده نقش تسهیلات بانکی با رویکرد اجتماعی بر توسعه پایدار روستایی و عشایری باشد، که به دیگر محققان پیشنهاد می‌شود، آن‌ها را نیز مطالعه کنند.

- عموماً مطالعات تطبیقی می‌تواند تبیین‌کننده مناسبی برای تأثیر و نقش یک متغیر اجتماعی بر متغیر و پدیده مورد مطالعه اجتماعی باشد، لذا پیشنهاد می‌شود محققان آتی با یک مطالعه تطبیقی در خصوص نقش بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار روستایی-عشایری با توسعه پایدار شهری، خلأهای موجود را مورد دقت و توجه قرار دهند تا بتوانند پیشنهادها و راهکارهای مدیریتی و عملیاتی به تصمیم‌گیران و مسئولین ارائه کنند.

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ... ، میرزاخانی و همکاران | ۴۱۵

منابع

- آل یاسین، احمد. (۱۳۹۹). سبب‌شناسی توسعه‌نیافتگی ایران، تهران: پژوهش‌های پژواک کیوان.
- باستانی، سمیه؛ ماجدی؛ سید مسعود و کمانی، سید محمدحسین (۱۳۹۱). سرمایه اجتماعی و متغیرهای تقویت‌کننده آن مطالعه موردی تعاونی‌های کشاورزی، خدماتی و صنعتی شهر شیراز و حومه، فصلنامه تعاون و کشاورزی، سال ۱۰، شماره ۲۳: ۲۹-۵۴.
- باسیتی، شهرام. (۱۳۹۹). نقش سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی فعالان عرصه تعاون مورد مطالعه: شهر دامغان. فصلنامه تعاون و کشاورزی، سال ۹، شماره ۳۶: ۷۱-۹۳.
- بندیکتر، رولند. (۱۳۹۳). بانکداری اجتماعی-توسعه‌ای و تأمین مالی جمعی؛ پاسخ‌هایی برای بحران اقتصادی. ترجمه: ابراهیم موسی خانی و حمید آقایی قهی، تهران: انتشارات عصر نوین.
- جهان‌الدینی، عباس و سلیمانی، حسین. (۱۴۰۱). تبیین الگوی مدیریت راهبردی در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان سیریک)، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، سال ۱۱، شماره ۴۱.
- حسین زاده و همکاران (۱۳۹۰). ارزیابی پایداری زیست‌محیطی در نواحی شهری با استفاده از فن تصمیم‌گیری چند معیاره تخصیص خطی، چشم‌انداز جغرافیایی (مطالعات انسانی)، سال ۶، شماره ۱۳۶.
- کریمی، فرزاد و احمدوند، مصطفی (۱۳۹۳). مدل‌سازی سطوح توسعه‌یافتگی مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان بویراحمد، تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال چهاردهم، شماره ۳۳: ۹۱-۱۱۱.
- رضائی، داود؛ اقدسی، محمد و سعیدی، فرشاد (۱۴۰۰). شناسایی انواع رویکردهای بانکداری اجتماعی و تحلیل اثرات آنها بر بانک‌ها، پژوهش‌های مدیریت در ایران، دوره ۲۵، شماره ۱: ۴۹-۲۶.
- رضایی پندری، عباس. (۱۳۹۹). طراحی چارچوب سیاست‌گذاری توسعه پایدار با رویکرد ترکیبی ISM-IPA. مجلس و راهبرد، دوره ۲۷، شماره ۱۰۱: ۲۲۳-۲۴۲.
- عاشقی، حسن (۱۳۹۷). توسعه حرفه‌ای مدیران: استراتژی سودآوری پایدار صنعت بانکداری ایران، پنجمین کنفرانس مدیریت استراتژیک، دانشگاه تهران: دانشکده مدیریت.

۴۱۶ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

- گزارش توسعه انسانی (۲۰۱۴). جزوه درسی منتشر نشده تقی پور ظهیر، علی (۱۳۹۴)، دوره دکترای مدیریت آموزشی، واحد علوم و تحقیقات تهران.
- مرادی، داوود؛ شیخی، محمد تقی و خادمیان، طلیعه (۱۳۹۸). بررسی تأثیر تحقق مدل بانکداری توسعه اجتماعی بر رشد و توسعه اقتصادی کشور با تأکید بر شبکه بانکی، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال ۱۱، شماره ۲.
- نسترن، مهین؛ قاسمی، وحید و هادی‌زاده، صدق و همکاران (۱۳۹۱). ارزیابی شاخص‌های پایداری اجتماعی، جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۴، شماره ۵۱.
- نوابخش، مهرداد (۱۳۹۷). نظریه‌های کاربردی توسعه پایدار اجتماعی، تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- نوابخش، مهرداد و مرادی، داوود (۱۳۹۸). درآمدی بر جامعه‌شناسی اقتصادی، تهران: انتشارات جامعه پژوهان برنا.

- Al-Yasin, Ahmed (2019). *Etiology of underdevelopment of Iran*, Tehran: Pajhwok Keyvan. In Persian
- Ashaghi, Hassan (2017). professional development model of managers: sustainable profitability strategy of Iranian banking industry, Tehran: 5th *International Strategic Management Conference*, School of Management, University of Tehran. In Persian
- Bastani, Samia, Majdi, Seyed Massoud, Kamani, Seyed Mohammad Hossein. (2011). Social capital and its strengthening variables, a case study of agricultural, service and industrial cooperatives in Shiraz city and suburbs. *Cooperative and Agriculture Quarterly*, 23(10), 29-54. In Persian
- Droodi, H., and Abcher, B., and Javan, B. (2018). The role of Post Bank micro-facilities in the economic development of rural areas of Zanjan. *Spatial Economy and Rural Development*, 8(3 (consecutive 29)), 67-90. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=527185>.
- Farzad, Karimi and Mustafa, Ahmadvand (2013). Assessment and prioritization of sustainable development indicators in rural areas, *Rural Research*, Volume 5, Number 3, pp. 663-690. In Persian
- Human Development Report (2014). Unpublished textbook of Taghipour Zahir, Ali (2014). Doctoral course in educational management, Science and Research Unit, Tehran. In Persian

تبیین تأثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار ... ، میرزاخانی و همکاران | ۴۱۷

- Jabarzadeh Shiadeh, Seyed Mehdi, Mohebi, Mohammad, Kamrani, Ehsan, Safaei, Mohsen. (2016). The role and economic position of cooperatives in sustainable rural development planning (case study: fishing cooperatives of Qeshm Island). *Quarterly Journal of Geography (Regional Planning)*, 8(1), 17-31.
- Jahanuddini, Abbas and Soleimani, Hossein. (1401). Explanation of strategic management model in sustainable rural development (case study: central part of Sirik city), *Geography and Environmental Studies Quarterly*, year 11, number 41. In Persian
- Rezaei, Abbas (2019). Designing a sustainable development policy framework with a hybrid approach, *Majlis and Strategy Quarterly*, year 27, number 101. In Persian
- Rezaei, Davard; Aghdasi, Mohammad and Saeedi, Farshad (1400). Identifying the types of social banking approaches and analyzing their effects on banks, *Management Research in Iran*, Volume 25, Number 1, Pages 26-49. In Persian
- Agnieszka Sobol, (2008). Governance barriers to local sustainable development in Poland. *Management of Environmental Quality* ISSN: 1477-7835. Article publication date: 29 February 2008.
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/14777830810856573/full/html> Pages 194-203.
- Amran, A; Fauzi, H; Purwanto, Y & Darus, F. (2017). Social responsibility disclosure in islamic banks: a comparative study of Indonesia and Malaysia. *Journal of reporting and accounting*. Vol 15. No.
- Benedikter, Roland (2011). *European Answers to the Financial Crisis: Social Banking and Social Finance*.
https://www.researchgate.net/publication/248388817_Social_Banking_and_Social_Finance.
- Erwin Stoop, Taco Brandsen and Jan-Kees Helderman, (2021) The impact of the cooperative structure on organizational social capital, The current issue and full text archive of this journal is available on Emerald Insight at:
<https://www.emerald.com/insight/1750-8614.htm>.
- Gideon L. Storm, Sebastien Desvaux De Marigny and Andani Thakhathi, (2022) Transcendent Development: The Ethics of Universal Dignity.
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/S1529-9620220000025008/full/html>.
<https://www.erstegroup.com/en/about-us/social-banking>.
<https://www.sustainability.unsw.edu.au/sites/default/files/documents/190925%20EnvironmentalSustainabilityPlan.pdf>.

۴۱۸ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۶ | پاییز ۱۴۰۲

- Kapila Uma Shankar. (2020). Analysis on Social Banking for Sustainable Growth and Satisfaction on Social Targets. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(7), 14487 - 14491. Retrieved from <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/31342>
- Kumar, Suvendu, Shigufta Hena Uzma, (2019) "A survey on bankers' perception of corporate social responsibility in India", *Social Responsibility Journal*, <https://doi.org/10.1108/SRJ-11-2016-0198>. Permanent link to this document: <https://doi.org/10.1108/SRJ-11-2016-0198>
- Mirjalili, Seyed Hossein; Baan, Hassan; Soroosh, Abouzar & Botshekan Mohammad Hashem. (2020). Islamic Social Banking Platform (Case of Resalat Islamic Bank). *Journal of Money and Economy* Vol. 15, No. 1, Winter 2020, pp. 35-54 DOI: 10.29252/jme.15.1.35.
- Sehat, S., and Dehghanan, H., and Jalali, M. (2015). Identifying and prioritizing management factors affecting the success of development banks in Iran (Case study: Cooperative Bank). *Economic research and policies*, 24(80), 217-240. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=299797>.
- Vitálišová, Katarína. Svidroňová, Mária Murray. Muthová, Nikoleta Jakuš. (2021). Stakeholder participation in local governance as a key to local strategic development, *Cities*, Volume 118. 103363.

استناد به این مقاله: میرزاخانی، کریم؛ نوابخش، مهرداد و ادھمی، عبدالرضا . (۱۴۰۲). تبیین تاثیر بانکداری اجتماعی بر توسعه پایدار روستایی/عشایری با میانجی‌گری سرمایه اجتماعی، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۱۴(۵۶)، ۴۱۸-۳۸۳.



Social Development and Welfare Planning Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.